

УДК: 159.953.2+952.3

Аліна Бахвалова, студ.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ**ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ТА РІЗНИХ ВИДІВ ПАМ'ЯТІ**

У статті буде розглянуто дослідження, присвячене пошуку кореляційних зв'язків між шкалами опитувальника ШАМ (Шкала академічної мотивації) та результатами діагностики шести видів пам'яті – мимовільної, довільної, післядовільної, короткотривалої, оперативної та довготривалої. Для дослідження пам'яті використовувався авторський стимульний матеріал, створений за аналогами вже існуючих методик П.І. Зінченка, Н.В. Звереві та інших. Вибірка складалася з 30 студентів, а опрацювання результатів було здійснене за допомогою статистичної комп'ютерної програми SPSS.

Ключові слова: пам'ять, мимовільна пам'ять, довільна пам'ять, післядовільна пам'ять, короткотривала пам'ять, оперативна пам'ять, довготривала пам'ять, академічна мотивація, мотивація пізнання, кореляція.

Пам'ять була і буде однією з актуальних тем для досліджень не тільки у психології, але й у інших науках. Зв'язки пам'яті та інших вищих психічних функцій, властивостей та станів психіки є широким простором для досліджень, робота над якими розпочалася ще у часи Ебінгауза. Зараз одним із завдань психології є розширення цього простору та поглиблення вже здобутих знань про людську пам'ять. Дійсно, експерименти з гіпнозом та психоаналітична практика роботи з несвідомим значним чином вплинули на появу гіпотез про безмежність можливостей запам'ятовування. Саме тому однією з важливих для вивчення тем став зв'язок мотивації та пам'яті – двох взаємозалежних феноменів (хороша мотивація забезпечує ефективне запам'ятовування, а продуктивна пам'ять збільшує мотивацію до діяльності). Попри те, що дана тема вже не раз була предметом дослідження, в ній досі є нові грані для вивчення. Розглянемо вже наявні публікації з даної проблеми.

Останні публікації мають переважно теоретико-описову або практичну спрямованість. Наприклад, часто можна зустріти прикладні статті, що описують методику розвитку пам'яті за допомогою впливу на мотивацію, де досліджуваними виступають школярі, студенти [9] або ж спеціалісти різноманітних профілів. Також поширеними є статті про теоретичні аспекти пам'яті та розгляд її зв'язків з мотивацією через призму різних психологічних шкіл [8]. Є ряд статей дослідницького характеру, як наприклад, "Мотиваційні аспекти порушень пам'яті при алкогольній залежності" [4], де розглядаються психологічні елементи порушень пам'яті при алкогольній залежності як наслідок зниження мотивації до зберігання інформації або наявності мотиву на рівні потреби до забування.

Проте, більшість статей розглядають вищезазначені психічні феномени окремо, а якщо й торкаються теми зв'язку між пам'яттю та мотивацією, то досить поверхнево. Звідси, можемо зробити висновок, що окрім коротких згадувань у підручниках ("незадоволена потреба людини здатна довгий час утримувати у її пам'яті пов'язану з даною потребою інформацію, зазвичай, це відбувається до того моменту, поки відповідна потреба не буде повністю задоволена" [5]), часто пов'язаних з дослідженнями Фрейда чи Левіна [6], дана проблематика не є поширеною у сучасних публікаціях. Саме тому дослідження зв'язків між результатами тестування кількох видів пам'яті та академічною мотивацією є актуальною темою для опрацювання.

Отже, мета статті: виявити та проаналізувати кореляційні зв'язки між різними видами пам'яті (мимовільна, довільна, післядовільна, короткотривала, оперативна та довготривала) та видами академічної мотивації, які представлені у вигляді шкал опитувальника ШАМ (шкала академічної мотивації). Виявлення таких зв'язків дасть змогу стверджувати про більш конкретну взаємодію між цими психічними процесами, аніж та, що зараз описана у науковій літературі.

Тепер перейдемо безпосередньо до опису проведеного дослідження. Перш за все, варто зазначити, що вибірка складалася зі студентів віком 19–21 рік. Жінки становили 80 % вибірки, а чоловіки, відповідно, 20 %; загалом у дослідженні взяли участь 30 осіб. На перший погляд дана нерівність може зашкодити репрезентативності вибірки, але потрібно зазначити, що така вибірка може називатися квотною/пропорційною для факультету психології КНУ ім. Тараса Шевченка (адже майже всі досліджувані є студентами даного факультету). Пропорційна вибірка відображає структуру генеральної сукупності у вигляді квот (груп) по досліджуваним ознакам (у даному випадку – стать) так, що у відсотковому відношенні груп вибірка повністю відтворює генеральну сукупність. Наприклад, у генеральній сукупності є 4000 чоловіків і 3000 жінок; тоді у квотній вибірці має бути 40 чоловіків та 30 жінок.

Отже, розглянемо основні методики, що були використані для дослідження пам'яті, а також підґрунтя для їх створення, так як вони є авторським стимульним матеріалом.

Різні види пам'яті потребують певних вимог до створення стимульного матеріалу, які витікають із їх особливостей, а саме:

- У вимірюванні мимовільної пам'яті необхідно залучити досліджуваних до будь-якого виду діяльності (крім мнемічної) зі стимульним матеріалом у якості об'єкту, а потім попросити відтворити його зміст;

- При дослідженні довільної пам'яті можливе використання майже будь-якого стимульного матеріалу (фігури, слова, картинки тощо), адже досліджуваний використовує силу волі і керується певною установкою (щодо часу зберігання); вибір матеріалу детермінується, у більшій мірі, завданням і метою дослідження, ніж можливостями досліджуваних;

- Післядовільна пам'ять актуалізується тоді, коли у людини виникає інтерес до того, що їй необхідно вивчити; цей інтерес базується на певних емоціях (здивування, зацікавленість тощо), а як відомо, те, що викликає певні емоції, запам'ятовується краще. Отже, необхідно зацікавити досліджуваних;

- Об'єм короткотривалої пам'яті, у нормі, становить 7 ± 2 об'єкти, тому стимульний матеріал має відповідати цій вимозі;

- Оперативна пам'ять актуалізується процесом діяльності або часовою установкою: інформація зберігається у пам'яті до тих пір, поки необхідне її використання (до декількох годин);

- Довготривала пам'ять кодується семантично, тобто запам'ятовуються не самі слова, а їх значення чи особистісний смисл; до того ж, В.І. Філімонов наводить дані [3], що для передачі інформації у довготривалу пам'ять необхідно, щоб пройшло не менше 30 хвилин.

Зважаючи на вищеписані вимоги, (які пов'язані з природними особливостями людської пам'яті), дослідником був виготовлений оригінальний стимульний ма-

теріал на основі уже існуючих методик (були запозичені ідеї, форма, здійснений частковий переклад і редагування, внаслідок якого методики набули нового вигляду), таких як "Пам'ять+рахунок", методика виділення ключових слів у фразах (П.І. Зінченка), методика дослідження пам'яті за допомогою текстів та методика визначення об'єму короткотривалої зорової пам'яті [1; 2].

Зазначимо декілька слів про методику "Пам'ять+рахунок" на довільне і мимовільне запам'ятовування в умовах розподілу уваги (варіант Н.В. Звереві, 1996 чи Н.В. Захарові, 1990). Ця методика складається з трьох карток різного кольору з десятьма словами у кожній. Спочатку пред'являється перша картка і досліджуваного просять якомога швидше порахувати загальну кількість літер у ній, а після вилучення картки – пригадати слова, які були на ній. Аналогічне завдання (але вже з проханням запам'ятати слова) дається і з другою картою, а перед пред'явленням третьої картки дається установка на уважність у підрахунок та ретельне запам'ятовування слів. Таким чином, методика вивчає процеси довільного і мимовільного запам'ятовування та уваги, порівнюючи їх ефективність.

Отже, у даному дослідженні були використані наступні методики (у порядку їх пред'явлення):

Методика дослідження мимовільного запам'ятовування на основі методики "пам'ять + рахунок" (варіант Н.В. Звереві 1996), де деякі слова були змінені у процесі перекладу з російської: для милозвучності ("пельмені–млинці"), для уникнення зайвих символів ("п'ятниця" замінено на "вівторок"); змінений також порядок слів (щоб з першого слова досліджуваній зрозумів, що слова написані українською). Проте можна вважати даний стимульний матеріал простим набором стандартних слів-стимулів. Процедура дослідження: досліджуваному пропонувалася картка з десятьма словами і завдання якомога швидше порахувати кількість літер у ній; потім задавалося питання: які слова досліджуваній зможе пригадати.

Довільна пам'ять досліджувалася за допомогою запам'ятовування 10 слів, які пов'язані логічно (тобто, досліджуваній мав запам'ятати дослівно певне визначення на кшталт: "Ажитація – руховий неспокій, потреба у русі як відповідь на загрозу життю"); до речі, варіант представлення стимульного матеріалу у вигляді визначення запозичений з методики виділення ключових слів у фразах Зінченка. Процедура дослідження: досліджуваній мав запам'ятати подане визначення за п'ять хвилин, а потім – після короткої бесіди на вільну тему, мав якомога точніше його відтворити у письмовому вигляді.

Післядовільна пам'ять досліджувалась аналогічно довільній, але увага актуалізувалася словами "А чи знаєте Ви, що...", після яких наводилося визначення загальновідомого терміну та терміну-антиподу, який не є широковідомим (наприклад: "А чи знаєте Ви, що крім феномену "дежавю" ("вже бачив") існує ще "жамею" – відчуття, що добре знайоме місце чи людина здається зовсім незнайомим", при чому досліджуваній мав запам'ятати лише те, що написано курсивом); завдяки такому прийому зростає зацікавленість досліджуваних і, після цього, діяльність по запам'ятовуванню викликає у них інтерес. Процедура дослідження: аналогічна процедурі дослідження довільної пам'яті.

Оперативна пам'ять вимірювалася завдяки вивченню 5 невідомих слів (архаїзмів чи рідковживаних слів як-от: жирандоль, містраль, сулія тощо) зі значеннями або без значень. Процедура дослідження (дане дослідження проводилося окремо та займало декілька годин): досліджуваному пред'являлося 5 слів зі значен-

нями або без, які він запам'ятовував впродовж декількох хвилин, а перевірка якості запам'ятовування здійснювалася приблизно через 4 години.

Вимірювання короткотривалої пам'яті проводилося завдяки використанню таблиці 3х3, у якій розміщувалися 9 випадкових чисел (1, 3, 8, 6, 19, 4, 5, 7, 2), так як об'єм короткотривалої пам'яті становить 7 ± 2 об'єкти. Процедура дослідження: після 10-секундного пред'явлення таблиці з дев'ятьма числами, досліджуваній відразу ж мав її відтворити у письмовому вигляді.

Методика дослідження пам'яті за допомогою текстів [2] (в оригіналі невеликий текст на 10–12 речень досліджуваній мав прочитати і переказати). Для дослідження довготривалої пам'яті були використані оповідання, в яких необхідно запам'ятати сюжет/суті історії, а деталі є неважливими; зважаючи на те, що емоційно нейтральний матеріал, зазвичай, запам'ятовується гірше, ніж той, який викликає певні емоції, використовувалися не прості тексти, а притчі – короткі повчальні оповідання, які відображають певну моральну настанову і мають глибокий філософський зміст (як-от, притчі Омара Хайяма). Процедура дослідження: досліджуваному необхідно було прочитати текст і запам'ятати його головну думку та сюжет на тиждень (при цьому текст дозволялося брати на повторення у будь-який день, крім дня перевірки).

Таким чином, процес дослідження займав близько п'ятнадцяти хвилин для проведення чотирьох методик і тиждень для актуалізації довготривалої пам'яті за допомогою запам'ятовування тексту. Якщо ж потрібно було також дослідити оперативну пам'ять, то діагностика займала один робочий день (інформація запам'ятовувалася на декілька годин, а потім відтворювалася у усному вигляді та фіксувалася дослідником).

Варто також додати декілька слів щодо системи оцінювання результатів по даним методикам. Так, результат методики дослідження мимовільного запам'ятовування оцінювався по шкалі від 0 до 10 балів (залежно від кількості запам'ятованих слів); довільна та післядовільна також максимально оцінюються у 10 балів (при правильному запам'ятовуванні усього визначення; примітка: сполучники, прийменники та частки до уваги не беруться); короткотривала оцінюється від 0 до 9 балів (у разі правильного відтворення усіх чисел з таблиці).

Окремо розглянемо критерії оцінки переказів текстів. Дані критерії були введені для зменшення суб'єктивності оцінки результату дослідником, хоча, повністю елімінувати цей вплив не вдасться. Отже, оцінювання довготривалої пам'яті проводитиметься з використанням 10-бальної шкали, де: 10 балів – зміст тексту переданий правильно і навіть згаданий деякі деталі (учасники, події тощо); 9 – зміст і сюжет переданий правильно, але без деталей; 8 – зроблено декілька незначних помилок/неточностей при переказуванні, але зміст переданий вірно; 7 – зроблена одна значна помилка у сюжеті, але зміст зберігся; 6 – зроблено декілька помилок у сюжеті, але зміст переданий вірно; 5 – переданий лише загальний зміст/суті тексту; 4 – зміст тексту змінений/викривлений; 3 – досліджуваній розповів щось своє, але пов'язане з текстом; 2 – досліджуваній згадав лише тематику тексту або свої емоції від нього; 1 – досліджуваній не зміг пригадати нічого. Також, після переказу тексту досліджуваному пропонувалося самостійно оцінити своє запам'ятовування по 10-бальній шкалі, щоб потім порівняти ці показники.

Варто зазначити, що іноді порядок досліджень змінювався, також кожне з завдань було представлено трьома різними картками, аби усунути ефект досвіду (передачі інформації від одного досліджуваного іншому).

Загалом, дана частина дослідження проводилася близько місяця; загальна реакція досліджуваних була позитивною, отже, можна говорити про їх вмотивованість до діяльності та коректність отриманих даних.

Другий етап, який полягав у дослідженні базової мотивації до навчання, проводився у інший час та полягав у проходженні тими ж досліджуваними методики "Шкала академічної мотивації" [7]. Дана методика складається з 28 тестових завдань, які досліджувані оцінюють за допомогою 5-бальної шкали (семантичного диференціалу). Таким чином, отримуємо дані по семи шкалам:

- Пізнавальна мотивація – направлена на діагностику прагнень до нових знань, пов'язана з інтересом та задоволенням від процесу пізнання.

- Мотивація досягнення – вимірює прагнення досягати найвищих результатів навчання та здатність отримувати задоволення від рішення складних завдань.

- Мотивація саморозвитку – вимірює вираженість прагнення до розвитку своїх здібностей та потенціалу в

рамках навчальної діяльності, досягнення відчуття майстерності.

- Мотивація самоповаги – діагностує бажання вчитися заради підвищення відчуття власної значимості та самооцінки, відповідає потребі у повазі за Маслоу.

- Інтроєктована мотивація – вимірює прагнення до навчання, яке зумовлене почуттям сорому та обов'язку перед собою чи іншими значимими людьми.

- Екстернальна мотивація – оцінює ситуацію вимушеної навчальної діяльності, як-от необхідність слідування вимогам соціуму, прагнення уникнути проблем тощо.

- Амотивація – вимірює відсутність інтересу та відчуття осмисленості навчальної діяльності.

Після проведення дослідження дані були проаналізовані за вимогами методики та внесені до статистичної комп'ютерної програми SPSS (версія 21). За допомогою кореляції Пірсона (спочатку односторонньої, а потім – двосторонньої) були отримані наступні результати (див. табл. 1 і табл. 2).

Таблиця 1

Одностороння кореляція Пірсона

		Оперативна	Мимовільна	Довільна	Післядовільна	Короткотривала	Довготривала
Пізнавальна мотивація	Кореляція Пірсона	0,447*	0,294	0,073	0,437*	0,112	0,155
	Знч. (1-сторон)	0,007	0,057	0,350	0,008	0,278	0,207
	N	30	30	30	30	30	30
Мотивація досягнення	Кореляція Пірсона	0,421*	0,417*	0,094	0,458*	0,011	-0,076
	Знч. (1-сторон)	0,010	0,011	0,310	0,005	0,476	0,344
	N	30	30	30	30	30	30
Мотивація саморозвитку	Кореляція Пірсона	0,374*	0,211	0,118	0,207	-0,036	0,023
	Знч. (1-сторон)	0,021	0,132	0,268	0,136	0,424	0,453
	N	30	30	30	30	30	30
Мотивація самоповаги	Кореляція Пірсона	0,156	0,063	0,185	0,074	-0,160	-0,349*
	Знч. (1-сторон)	0,205	0,371	0,164	0,349	0,200	0,029
	N	30	30	30	30	30	30
Інтроєктована мотивація	Кореляція Пірсона	-0,029	0,062	-0,150	-0,071	-0,072	-0,144
	Знч. (1-сторон)	0,439	0,373	0,214	0,355	0,353	0,224
	N	30	30	30	30	30	30
Екстернальна мотивація	Кореляція Пірсона	-0,237	-0,009	-0,091	-0,148	-0,070	-0,147
	Знч. (1-сторон)	0,104	0,481	0,317	0,217	0,358	0,218
	N	30	30	30	30	30	30
Амотивація	Кореляція Пірсона	-0,180	-0,197	0,003	-0,319*	-0,194	-0,027
	Знч. (1-сторон)	0,171	0,148	0,494	0,043	0,153	0,444
	N	30	30	30	30	30	30

* Кореляція значима на рівні 0,05 (1-сторон.)

** Кореляція значима на рівні 0,01 (1-сторон.)

Таблиця 2

Двостороння кореляція Пірсона

		Оперативна	Мимовільна	Довільна	Післядовільна	Короткотривала	Довготривала
Пізнавальна мотивація	Кореляція Пірсона	0,447*	0,294	0,073	0,437*	0,112	0,155
	Знч. (2-сторон)	0,013	0,115	0,701	0,016	0,556	0,415
	N	30	30	30	30	30	30
Мотивація досягнення	Кореляція Пірсона	0,421*	0,417*	0,094	0,458*	0,011	-0,076
	Знч. (2-сторон)	0,021	0,022	0,620	0,011	0,952	0,689
	N	30	30	30	30	30	30
Мотивація саморозвитку	Кореляція Пірсона	0,374*	0,211	0,118	0,207	-0,036	0,023
	Знч. (2-сторон)	0,042	0,263	0,535	0,271	0,848	0,906
	N	30	30	30	30	30	30
Мотивація самоповаги	Кореляція Пірсона	0,156	0,063	0,185	0,074	-0,160	-0,349
	Знч. (2-сторон)	0,410	0,741	0,328	0,699	0,399	0,058
	N	30	30	30	30	30	30
Інтроєктована мотивація	Кореляція Пірсона	-0,029	0,062	-0,150	-0,071	-0,072	-0,144
	Знч. (2-сторон)	0,878	0,746	0,429	0,710	0,707	0,448
	N	30	30	30	30	30	30
Екстернальна мотивація	Кореляція Пірсона	-0,237	-0,009	-0,091	-0,148	-0,070	-0,147
	Знч. (2-сторон)	0,208	0,961	0,633	0,434	0,715	0,437
	N	30	30	30	30	30	30
Амотивація	Кореляція Пірсона	-0,180	-0,197	0,003	-0,319*	-0,194	-0,027
	Знч. (2-сторон)	0,342	0,296	0,988	0,086	0,305	0,887
	N	30	30	30	30	30	30

* Кореляція значима на рівні 0,05 (2-сторон.)

Підведемо короткі підсумки щодо значимих кореляційних зв'язків, що були отримані у результаті дослідження.

Були виявлені односторонні зв'язки між: оперативною пам'яттю та пізнавальною мотивацією (0,447), післядовільною пам'яттю та пізнавальною мотивацією (0,437), післядовільною пам'яттю та мотивацією досягнення (0,458) на рівні 0,01 (помилка менше 1%); між оперативною пам'яттю та мотивацією досягнення (0,421), оперативною пам'яттю та мотивацією саморозвитку (0,374), мимовільною пам'яттю та мотивацією досягнення (0,417), довготривалою пам'яттю та мотивацією самоповаги (-0,349), післядовільною пам'яттю та амотивацією (-0,319) на рівні 0,05 (помилка менше 5%).

Двосторонні кореляційні зв'язки аналогічні у числовому еквіваленті, але відрізняються за рівнем значимості. Так, зникають зв'язки між довготривалою пам'яттю та мотивацією самоповаги (-0,349), а також післядовільною пам'яттю та амотивацією (-0,319), так як саме вони були від'ємними у таблиці 1 (в односторонній кореляції область прийняття гіпотези має лише одне критичне значення, а не два, тому такий вид значимості є менш строгим, ніж двосторонній). Проте усі інші зв'язки зберігаються на рівні 0,05 (помилка менше 5%). Як бачимо, двосторонній критерій "відбирає" дійсно найбільш значимі кореляції, але ми розглянемо дані з обох таблиць.

Отже, усі виділені зв'язки є середніми за силою та прийнятними для розгляду. До того ж, результати можна розділити на три умовні групи за їх логічною узгодженістю: 1) абсолютно зрозумілі/ очевидні; 2) відносно зрозумілі/ логічні; 3) несподівані/ незрозумілі. Розглянемо їх детальніше.

Перша група результатів є найбільш логічно обумовленою і простою для пояснення. Наприклад, післядовільна пам'ять пов'язана з тим, що матеріал, який необхідно запам'ятати (за допомогою довільної пам'яті) стає для людини цікавим, тобто з'являється інтерес до нього; саме цей інтерес і є змістом пізнавальної мотивації. Отже їх зв'язок не випадковий. Аналогічна ситуація з оперативною пам'яттю та мотивацією досягнення: оперативна пам'ять забезпечує збереження матеріалу, необхідного для конкретної діяльності або реалізації мети з чіткою визначенням часовим діапазоном. Тобто, інформація зберігається певний час задля досягнення мети, що і передбачає мотивація досягнення. Амотивація негативно корелює з післядовільною пам'яттю (у табл. 1), так як вони, в принципі, є взаємовиключними поняттями: те, що цікаво або викликає інтерес, очевидно, проковує появу мотивації до пізнання (див. вище опис їх зв'язку), тоді як амотивація – це відсутність мотивації, а, отже, й цікавості. Мимовільна пам'ять дійсно має зв'язок з мотивацією досягнення, якщо дивитися на ці феномени крізь призму психоаналізу: людина легко та без зусиль запам'ятовує те, що їй необхідно для досягнення поставленої мети і, навпаки, забуває те, що викликає негативні емоції та є причиною неусвідомленого конфлікту.

Друга група містить зв'язки типу "оперативна пам'ять та пізнавальна мотивація", "оперативна пам'ять та мотивація саморозвитку" і "післядовільна пам'ять та мотивація досягнення", які є відносно зрозумілими при більш детальному розгляді. Так, у процесі досягнення заданої мети оперативна пам'ять може мимовільно поповнюватися новою цікавою інформацією, якщо така може стати у нагоді для актуальної діяльності, або ж цілеспрямовано шукати щось пов'язане з метою діяльності. Тоді пізнавальна мотивація стане допоміжним засобом для виконання певної роботи, а отже буде пов'язана з оперативною пам'яттю. Аналогічна ситуація і з другим зв'язком. Якщо

ціллію для людини виступає розвиток своїх здібностей та майстерності (чи краще саморозвиток), то оперативна пам'ять зберігатиме інформацію до тих пір, поки вона буде актуальною для людини. Потім ці дані або перейдуть до довготривалої пам'яті, або "зітруться" з пам'яті. Але сам процес розвитку потребує постійного надходження та зберігання знань певний час, а для цього найкраще підходить саме оперативна пам'ять.

Тепер щодо третього зв'язку. Якщо мотивація досягнення передбачає здатність отримувати задоволення від рішення складних завдань та інтерес до обраної діяльності, а післядовільна пам'ять – це зацікавлення інформацією, яку треба запам'ятати довільно, то між ними, очевидно, є дещо спільне. Тому, можна сказати, що післядовільна пам'ять зростає разом із мотивацією досягнення: чим більше цікавого людина може знайти у своїй діяльності, тим більше задоволення від досягнення цілей та виконання завдань вона отримує.

До третьої групи відноситься один зв'язок "довготривала пам'ять та мотивація самоповаги", який є негативним (-0,349) та, певною мірою, неочікуваним. Можна висунути дві гіпотези щодо цього зв'язку: 1) він спровокований побічними змінними (певними зовнішніми факторами), які вплинули на дослідження; 2) він зумовлений певними опосередковуваними факторами. Можна побачити, що цей зв'язок є значимим лише у таблиці 1 при використанні одностороннього критерію. Саме тому, найочевиднішим поясненням є вплив зовнішнього фактору на результат дослідження. Звичайно, можна спробувати вибудувати пояснювальну гіпотезу стосовно даного зв'язку, але, як бачимо, це єдина кореляція, яка "вибивається" із загальної логіки результатів. Саме тому, можна припустити, що і її природа є дещо іншою (вплив побічних змінних на результати).

Отже, можемо зробити наступні висновки стосовно зв'язків між мотивацією та пам'яттю. По-перше, у статті був описаний сучасний стан досліджень проблематики зв'язку між пам'яттю та мотивацією. Автором був виконаний аналіз сучасних публікацій та зроблено висновок про недостатню вивченість даної тематики.

По-друге, був описаний процес створення авторського стимульного матеріалу та вирішення проблеми оцінювання результатів, яка є ключовою при застосуванні методик діагностування пам'яті. Очевидно, що для вимірювання продуктивності пам'яті можна використати будь-який стимульний матеріал, бо проблема, більшою мірою, полягає в адекватній оцінці результатів.

По-третє, внаслідок статистичної обробки даних були отримані кореляції між такими видами пам'яті як післядовільна, мимовільна, оперативна, довготривала та такими видами мотивації як пізнавальна, досягнення, саморозвитку, самоповаги та амотивацією існують кореляційні зв'язки середньої сили. Шкали інтродюкованої та екстернальної мотивації, а також короткотривала та довільна пам'ять не мають значимих кореляційних зв'язків з іншими змінними.

По-четверте, дані зв'язки є зрозумілими з точки зору логіки та структури психічних процесів. Зв'язки між змінними утворюють пари (адже використовувалася парна кореляція Пірсона), а змінні у парах певним чином тотожні одна одній. Наприклад, досить часто пізнавальний мотив і є причиною виникнення післядовільної пам'яті, а мотивація досягнення і оперативна пам'ять обслуговують одну й ту саму актуальну потребу/діяльність. Або ж змінні у парах є повністю протилежними за значенням: амотивація, як відсутність зацікавлення, повністю виключає появу післядовільної пам'яті.

Проте, незважаючи на логічність результатів, все ж таки є зв'язок, логіку якого пояснити важко. Це від'ємна

кореляція між мотивацією самоповаги (прагнення вчитися для підвищення самооцінки) та довготривалою пам'яттю. Очевидно, необхідно ще раз провести аналогічне дослідження для перевірки даного зв'язку, щоб впевнитися, що він виник не внаслідок дії побічних змінних, які забруднюють результати дослідження, а як результат певних психологічних особливостей досліджуваних.

Отже, дана стаття підтверджує наявність зв'язків між різними видами пам'яті та мотивації, які представлені додатними та від'ємними кореляціями середньої сили. Один з важливих висновків, який треба зробити після даного дослідження – це взаємозалежний зв'язок мотивації та пам'яті (при зростанні однієї зі змінних разом з нею зростає й інша). При підвищенні пізнавальної мотивації зростає також післядовільна й оперативна пам'ять; при покращенні продуктивності мимовільної пам'яті можливе також збільшення рівня мотивації досягнення і т.д. Також, важливо відмітити, що отримані зв'язки між змінними є логічно обумовленими та, у більшості, такими, що не викликають запитань. Проте, був виявлений зв'язок, природа якого залишається неочевидною та потребує додаткового вивчення і перевірки або спростування.

Алина Бахвалова, студ.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ОСОБЕННОСТИ СВЯЗИ МОТИВАЦИИ И РАЗНЫХ ВИДОВ ПАМЯТИ

В статье рассмотрено исследование, посвященное поиску корреляционных связей между шкалами опросника ШАМ (шкала академической мотивации) и результатами диагностики шести видов памяти – непроизвольной, произвольной, послепроизвольной, кратковременной, оперативной и долговременной. Для исследования памяти использовался авторский стимульный материал, созданный по аналогам уже существующих методик П.И. Зинченко, Н.В. Зверевой и других. Выборка состояла из 30 студентов, а обработка результатов была выполнена с помощью статистической компьютерной программы SPSS.

Ключевые слова: память, непроизвольная память, произвольная память, послепроизвольная память, кратковременная память, оперативная память, долговременная память, академическая мотивация, мотивация познания, корреляция.

Alina Bakhvalova, student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FEATURES OF CONNECTIONS BETWEEN MOTIVATION AND DIFFERENT MEMORY'S TYPES

There is the research about finding connections and correlations between scales of the test SAM (scale of academic motivation) and diagnostic results of six memory's types – involuntary memory, voluntary memory, after-voluntary memory, short-term memory, operational memory, long-term memory in this article. The research was done with author's test tasks that were made especially for this one study. These tasks were constructed after next famous memory's tests of Zinchenko, Zvereva etc. The respondents of this research were 30 students and data processing was made by help of statistic computer program SPSS.

Keywords: memory, involuntary memory, voluntary memory, after-voluntary memory, short-term memory, operational memory, long-term memory, academic motivation, cognition motivation, correlation.

УДК: 159.953.2+952.3

Ольга Бойко, студ.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ВІДГОМІН "ПСИХІЧНОГО ПЕРЕХРЕСТЯ" В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ НА ПРИКЛАДІ ЖАННИ Д'АРК

У статті розглянуте дослідження, присвячене аналізу феномену голосів Жанни Д'Арк, за допомогою методу аналізу документів. В статті висвітлено поняття зміненого стану свідомості та особливості їх протікання під впливом релігії та церкви. Пояснюються архаїчні прояви психіки та представлена концепція "двопалатного розуму" Дж. Джейнса. На прикладі Жанни Д'Арк розглядається явище "психічного перехрестя", за якого прояв винятковості однієї людини створює напруження у суспільстві, що неодмінно призводить до його психологічного зростання.

Ключові слова: феномен голосів Жанни Д'Арк, змінені стани свідомості, архаїчні прояви психіки, концепція "двопалатного розуму" Дж. Джейнса, явище "психічного перехрестя".

У свій час Платон зауважив: "Марення – це зовсім не хвороба, а, навпаки, найбільше з благ, дарованих нам богами". Маренню передують стан зміненої свідомості. ЗСС характеризується якісним зсувом у характері психічного функціонування [8]. За визначенням А.М. Людвіга, до них відносяться психічні стани, індуковані різними фізіологічними, психологічними чи фармакологічними прийомом або засобами і розпізнавані самим суб'єктом або спостерігачем як досить виражене відхилення від стану неспання [20].

Протягом віків людство формувало індивідуальні засоби досягнення зміненого стану свідомості. За за-

Список використаних джерел

1. Альманах психологических тестов. – М., 1995. – С. 88–118.
2. Андроникова Е.А. Методы исследования восприятия, внимания и памяти: Руководство для практических психологов / Е.А. Андроникова, Е.В. Заика. – Харьков, 2011. – 161 с.
3. Гжегоцький М.Р. Фізіологія людини / М.Р. Гжегоцький, В.І. Філімонов. – Київ : Книга плюс, 2005. – 494 с.
4. Дзапарова Л.К. Мотивационные аспекты нарушений памяти при алкогольной зависимости: отсутствие мотивации к запоминанию или мотивация к забвению? / Л.К. Дзапарова, Т.И. Букановская // МНИЖ (Международный научно-исследовательский журнал). – 2013. – № 5–3 (12). – С. 52–56.
5. Немов Р.С. Психология : Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. / Р.С. Немов. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Кн. 1: Общие основы психологии. – 688 с.
6. Нуркова В.В. Общая психология. В 7 т. : учебник для студ. высш. учебн. заведений / под ред. Б.С. Братуся. – Т. 3. Память / В.В. Нуркова. – М. : Академия, 2006. – 320 с.
7. Опросник "Шкалы академической мотивации" / Гордеева Т.О., Сычев О.А., Осин Е.Н. – Психол. журнал. – 2014. – Т. 35. – № 5. – С. 98–109.
8. Осинина Т.М. Основные подходы к понятию "воспроизведение" в отечественной и зарубежной психологии / Т.М. Осинина // Альманах современной науки и образования. – 2009. – №12–2. – С. 110–113.
9. Толстых Е.М. Проблемы активизации и организации познавательной деятельности студентов в медицинском вузе/ Елена Михайловна Толстых // Инновации в науке. – 2014. – № 39. – С. 153–157.

Надійшла до редколегії 02.02.16

уваженням Ч. Тарта, "багато примітивних народів вважають, що практично кожна нормальна доросла людина здатна входити в транс або може стати одержимого богом, а той, хто нездатний на це, вважається психологічним калікою" [12]. Е. Бургіньон вказує, що змінені стани свідомості можуть бути культурно обумовленими. Досліджуючи різні племена, дослідниця прийшла до висновку, що вони мають багато спільного. Так, у кожному племені люди намагаються встановити контакт з духами за допомогою ЗСС, це робиться традиційним шляхом та є важливою передумовою становлення зрілості кожного члена племені; духи є більш менш зна-